

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrť leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 12. oktobra 1864.

Gospodarske stvari.

Snet in rijà, — kaj sta in kako se odvrneta.

Spisal Peter Nikolaj Feuser.

Letošnje leto nam je razun družih nadlog tudi snèt na pšenici, ovsu in turšici veliko škodo prizadjal.

Mislím, da je ravno zdaj pravi čas, da o tej bolezni nekoliko v misel vzamem in na znanje dam.

Snèt je prav droben črn prah, kateri žitno zrno nazadnje popolnoma napolni, ki rad pušča barvo in se razhaja. Pod povekševavnim steklom se pokaže, da ta prah ni nič družega, kakor množina neke posebne glive (gobe). Po znanstvenih preiskavah se je to-le zvedilo: Dostikrat se snetove glivice že v semenu nahajajo. Mogoče je tedaj, da se tako seme že vseje ali po gnoji ali kako drugač na njivo zanese.

Kadar jame seme kaliti, začnó tudi glive (gobice) kaliti in silijo v notranje dele piskričaste tkanine rastlinja, rastejo z rastlino vred v notranjih delih na kviško, se razvijajo in silno množé vedno proti vrhu, spodaj pa usahnujejo, ker majhne rumene-rudeče glivice se lahko na gnjilih in vsahnjenih ostankih napravljajo, potem pa jih sapa sèm ter tje trosi in tako rekoč klasju vgnjezdi. Če pride snetljiva gliva pri cvetečem klasu do plodnice (Fruchtnoten), poganja tukaj tros (Sporn), in sicer, če ostanejo luščine trosove zatisnjene, se napravi tako imenovani mastni snet, če se pa te luščine razpočijo, pa se napravi prašni snèt.

Potem takem imamo z dvojním snetjem opraviti.

Predno o tem bolj na drobno govorim, hočem poprej najbolj znane pripomočke povedati, kako se more odvrniti snet. Poglavná stvar je ta, da se snetna kal pri semenskem zrnu zatara. To se pa zgodi, ako se seme luži (paca) v razjedljivi vodi, na priliko, v apnèni vodi, gosti gnojnici, v vodi z raztopljením vitrijolom itd. Najboljši in najzdatniši je višnjev (plavi) vitrijol. Vzame se ga za vagán semena 3 do 4 lote. Vitrijol se dobro v prah raztolče in v kropu raztopi. Ta raztopnina se potem zmeša z bokalom vode, in seme se s to vitrijolovo vodo dobro pomeša in jako pomoči. Tako pomočeno seme naj na nakopičenem kupu 6 do 12 ur leži, predno se poseje.

Ker se po tem seme precej napne in je debelejše, naj se pri setvi pazi, da se prereditko ne seje.

Dalje se mora pri setvi tudi na to gledati, da se čisto seme, ne pa že od poprej snetjavo za posetev jemlje. Ravno tako se mora pred setvijo tudi na gnoj gledati, da se za posetev pšenice, ovsá, ječmena, turšice ali prosa, s takim ne gnoji, ki se je iz slame snetjavega žita ali plev napravil, ali da se njive z gnojnico tacega gnoja ne polivajo, ako se ni gnoj poprej do do-brega podelal in ni vse snetjave oskrumbe zgubil.

1. Prašni snet ali puh (Staubbrand, Flugbrand, Russ) napada posebno le pšenico, oves, koruzo in prosó v mastni in zlo pognojeni zemlji, kadar je letina mokra. Bistvo te bolezni je, da namesti zrna se napravi črn, nekako masten prah, kateri pokončá moko v zrnu. Da bode žito snetjavo, se že pred kaže v tem, da cela bilka bleđi in perje prihaja rumeno. Ta snet ni tako nevaren kakor trdi ali mastni snet. S tem snetjem pomešana moka je siva in smrdí. Zdravju ni škodljiv; tudi prah ne škoduje mlatičem, kadar mlatijo tako snetjavo žito.

2. Mastniali trdi snet (Schmierbrand, Steinbrand) se spozná v tem, da namesti zrna je neka črna zmes, ki se v rokah maže. Nahaja se največkrat na pšenici in piri (Spelt), malokdaj drugod. Tako žito že pred kaže lahko, bleđo klasje. Ta snet je gospodarju velika nadloga, ker take snetjave pšenice ne prodá lahko; moka je siva, in če tudi ni nevarna zdravju, vendar ne mara nihče za njo, ker smrdí po gnjilih jajcih. Mlatiče oči bolé po njem in pljučem škoduje. Spravi se taka snetjava pšenica od druge, ako se, kakor sem jaz z velikim trudom večkrat delal, da se v čebru, z vodo napolnjením, dobro premeša in izmije; snetjava pšenica priplava na vrh in se s cedilom posname; očiščena pšenica potem se dá sušiti, al vari, da ne začne kaliti.

Gotovo pa je, da iz snetjavih zrn ne zraste vselej spet snetjava pšenica, ker je lahko mogoče, da snetjavec konec vzame, ako mu zemlja ni ugodna, in glivice ne morejo kaliti.

Snetju enaka nadloga je rijà (Rost), vendar ne tako obširna; tudi rijà je gliva (goba), pa rumena kakor zemeljska rumenica ali okra. Nareja se na gnjilecih trohljivih rastlinah; veter in mrčesi pa jo prenašajo iz kraja v kraj v druge rastline. Ker ta gliva le sila kratke čas živí, kmali doraste, in hipoma, ko bi trenil, napade celo polje. Celó mlademu žitu malo škoduje, ker jo en sam dež izpere in pokončá; ako je pa žito ali ktera si bodi rastlina že dorastla in ima celó že klasje in cvetje, zrno mora poginiti. Največkrat se rijà nahaja na prav mastnih in gnojnih njivah, zlasti kadar je vreme zlo spremenljivo, zdaj solnce zdaj dež. Dozdaj še ni pomočka zoper rijó.

Obrtniška novica.

* Na Angležkem iz starega platna delajo novo. Staro platno se namreč z mašinami raztrga, vlakno se izpere, pa se zopet sprede in tkè. Ravno tako ravnaajo z volnatimi cunjami, iz katerih delajo nove rute (robce) in druge stvari. Tudi svilne (židane) cunje upotreb-ljujejo.